

ROME

Luc Verhuyck

Reiservaringen
op jouw maat

Inhoud

Inleiding 8

Zo werkt 360° 10

Reizen naar en door Rome 14

Praktische informatie 18

Rome in de geschiedenis 30

Rome in 1 dag 44

Rome in 2 dagen 46

Rome in 3 dagen 48

Register 362

Top 10

**Rome
bezienswaardig**

50

Top 10

**Rome
actief**

54

Top 10

**Rome
for kids**

58

Logeren in Rome

Het centrum van Rome 34 > Vaticaanstad en Trastevere 37 > Ten zuiden van het centrum 38 > Ten oosten van het centrum 40 > Ten noorden van het centrum 43

Eten en drinken in Rome

Het centrum van Rome 142 > Vaticaanstad en Trastevere 198 > Ten zuiden van het centrum 254 > Ten oosten van het centrum 292 > Ten noorden van het centrum 330 > De buitenwijken en de omgeving van Rome 358

Top 10

**Rome
for free**
62

Top 10

**Rome for
shopaholics**
66

Top 10

**Rome
by night**
70

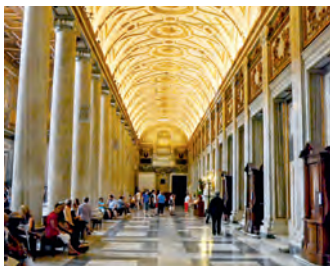
Inhoud

Het centrum van Rome 74

Vaticaanstad en Trastevere 146

Ten oosten van het centrum 258

Ten zuiden van het centrum 204

DE BUITENWIJKEN EN DE OMGEVING VAN ROME

TEN NOORDEN VAN HET CENTRUM

HET CENTRUM VAN ROME

TEN OOSTEN VAN HET CENTRUM

VATICANSTAD EN TRASTEVERE

TEN ZUIDEN VAN HET CENTRUM

Ten noorden van het centrum 298

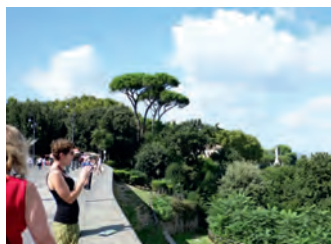

De buitenwijken en de omgeving van Rome 334

Vaticaanstad en Trastevere

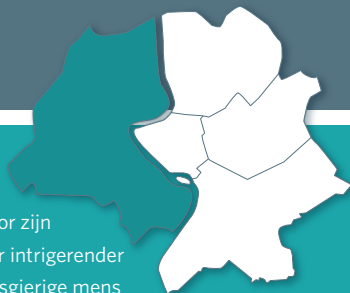
Bezienswaardig
148

Actief
176

For kids
179

Of iemand nu gelovig is of niet, het Vaticaan heeft op iedereen een zeer bijzondere aantrekkingskracht, wellicht omdat het door zijn geslotenheid iets geheimzinnigs heeft, wat het alleen nog maar intrigerender maakt. Het hoeft dus niet te verbazen dat de van nature nieuwsgierige mens met eigen ogen wil komen vaststellen wat **Vaticaanstad**, dat zonderlinge buitenland, precies te bieden heeft en dat is heel wat: het Sint-Pietersplein, de Sint-Pietersbasiliek, de koepel, de crypte, de tuinen, de Zwitserse garde, de Vaticaanse musea met hun talrijke kunstschaten, de Sixtijnse kapel, een pausverkiezing, de pauselijke zegen enz.

De pittoreske volkswijk **Trastevere** ligt, zoals de naam al laat vermoeden, aan de overzijde van de Tiber. (In het Italiaans heet de rivier weliswaar de Tevere, maar het Tibereiland is het Isola Tiberina, naar de riviergod Tiberinus.) Hoewel je hier op enige afstand van het historische stadscentrum bent, vinden de inwoners van Trastevere van zichzelf dat zij de authentieke Romeinen zijn en de wijk heeft een ware revival meegemaakt en is nu een hippe en gezellige uitgaansbuurt met leuke bars en aantrekkelijke restaurants.

Eten en drinken 198

For free
180

For shopaholics
194

By night
196

BEZIENSWAARDIG VATICANSTAD EN OMGEVING

77 Vaticaanstad

📍 Ottaviano of Cipro > 🚗 Risorgimento-San Pietro

Pauselijke audiëntie > ☉ op woensdagmorgen: reserveren verplicht (maandag 9.00-13.00 u en di. 9.00-18.00 u bij de Prefettura della Casa Pontificia, Bronzen Poort, rechts onder colonnade van Sint-Pieter of ☎ 06 69 88 31 14) > ☺ gratis

Graf van Petrus en preconstantijnse Necropool > ☉ weekdagen 9.00-17.00 u > ☹ € 12 (gids inbegrepen); -15 niet toegelaten; reserveren verplicht: ☎ 06 69 88 53 18 > 📧 scavi@fsp.va of aanmelden in de Fabbrica di San Pietro, links van de basiliek voorbij de Zwitserse garde > Kaart D2

Vaticaanse tuinen, Viale Vaticano > ☉ elke dag behalve wo. en zo. > ☹ € 31, met korting € 24; toegang tot Vaticaanse Musea (waar bezoek begint) en gids (voor tuinen) inbegrepen > reserveren verplicht en fatsoenlijke kleding vereist > Kaart C1-D1 > 🌐 www.museivaticani.va

Vaticaanstad, de **Stato della Città del Vaticano**, is met zijn 44 hectare de kleinste soevereine staat ter wereld. Hij ontstond toen Benito Mussolini, in naam van koning Victor Emanuel III, en paus Pius XI, vertegenwoordigd door kardinaal Pietro Gasparri, op 11 februari 1929 het **Verdrag van Lateranen** ondertekenden. Vaticaanstad is ook eigenaar van een aantal extraterritoriale gebouwen zoals de drie pauselijke basilieken buiten het Vaticaan, Castel Gandolfo, de Cancellaria aan de Corso Vittorio Emanuele, de meeste catacomben enz.

Het gebied van Vaticaanstad is grotendeels ommuurd door de zogenaamde **Leonische muur**, opgetrokken in 848-852 door paus Leo IV. Het Vaticaan is ook verbonden met de Engelenburcht door de Passetto, een pauselijke vluchtgang met drie niveaus, waarvan de bovenste intact is.

Vaticaanse tuinen

De paus is het soeverein regerende **staats-hoofd** met circa één miljard onderdanen in 165 landen. Hij is de bisschop van Rome. Zijn bisschopszetel is niet de Sint-Pieter, maar Sint-Jan van Lateranen, die hij ook vandaag nog na zijn verkiezing officieel in bezit gaat nemen.

De staat telt geen duizend inwoners. Circa de helft daarvan is Vaticaanse staatsburger, een nationaliteit die alleen kan worden toegekend, soms alleen voor de periode dat de werknemers, zoals de Zwitserse wachters, in functie zijn. De stadsstaat heeft ongeveer drieduizend werknemers. De voertaal is Italiaans, maar voor kerkelijke zaken wordt Latijn gebruikt.

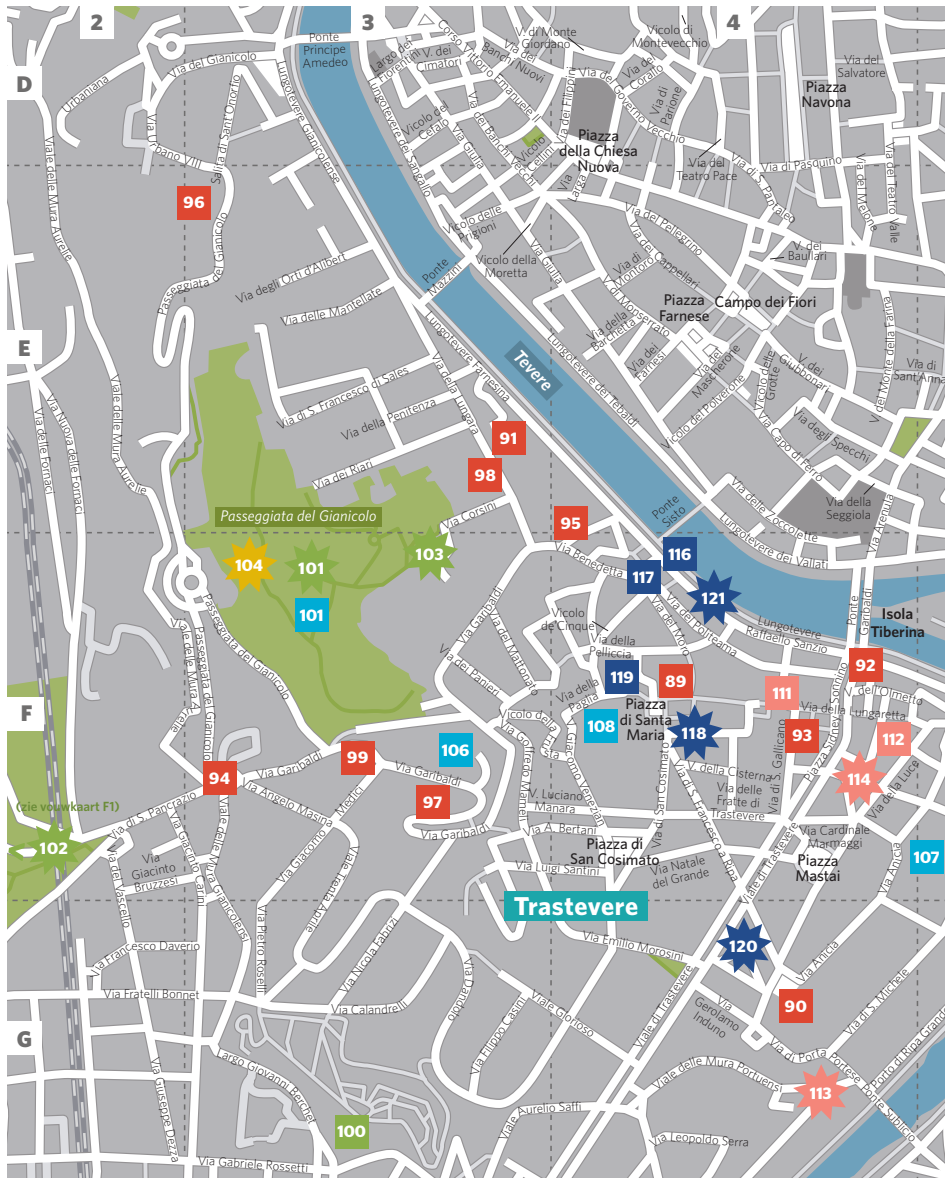
Het Vaticaan heeft een eigen vlag en een **eigen nationale hymne**, eigen posterijen, een eigen munt (de uiterst zeldzame Vaticaanse euro), eigen nummerplaten beginnend met de kenletters SCV (soms spottend uitgelegd

als 'Se Cristo Vedesse', Als Christus dat zou zien) of CV, een eigen krant (de Osservatore Romano), een eigen radiostation (Radio Vaticana) dat uitzendt in 37 talen en een eigen tv-zender (Telepace). Bovendien heeft de staat een eigen rechtswezen, een eigen veiligheidsdienst (o.a. de Zwitserse garde) en een eigen politie- en brandweerkorps.

In Vaticaanstad bestaat geen belastingplicht. Inwoners en werknemers kunnen er in twee winkels belastingvrij en zonder btw goederen kopen.

Je kunt in Vaticaanstad, behalve het Sint-Pietersplein, de Sint-Pieter, de pauselijke crypte en de koepel van de Vaticaanse musea, ook het **Graf van Petrus**, de **pre-constantijnse Necropool** en de **Vaticaanse tuinen** bezoeken of een pauselijke audiëntie bijwonen.

78 Sint-Pietersplein

M Ottaviano > R Risorgimento-San Pietro > Kaart D2

Er wordt beweerd dat paus Alexander VII (1655-1667) Chigi al op de dag van zijn verkiezing besloot om het Sint-Pietersplein van een **colonnade** te voorzien, die **Gianlorenzo Bernini** heeft gebouwd tussen 1656 en 1667. In het midden en aan de uiteinden van de kroonlijst is het wapenschild van de Chigi te zien. De twee halve bogen stellen de open armen van Christus voor die de wereld verwelkomt. De colonnade bestaat uit 284 zuilen en 88 pijlers. De zuilen zijn 20 m hoog en hebben een omtrek van ruim 5 m. Onder de colonnade plaatste Bernini telkens 4 zuilen achter

elkaar. Het plein is een ellips en heeft dus twee brandpunten. Tussen de fonteinen en de obelisk ligt in de bestrating telkens een kleine witte schijf. Van hieruit lijkt het of de colonnade slechts door één enkele zuil gedragen wordt in plaats van 4.

Op de colonnade staan in totaal 140 heiligenbeelden van 3,25 meter hoog, 70 aan elke zijde. Ze zijn het werk van Bernini en zijn leerlingen. Het plein is 240 m breed en 194 m lang en biedt plaats aan 400.000 mensen. Tussen de colonnade en de kerkgevel stijgt het trapeziumvormige plein 4 m en wordt het 24 m breder.

Met het gezicht naar de kerk is het gebouw rechts boven de colonnade het pauselijk

De Zwitserse garde

De **Zwitserse garde** is de lijfwacht van de paus en staat in voor zijn persoonlijke veiligheid. De gardisten bewaken ook de drie toegangen tot het Vaticaan: die tot de Scala Regia aan het eind van de rechtercolonnade, de toegang tot de Fabbrica di San Pietro links van de kerkgevel en de ingang bij de Porta Sant'Anna in de Via di Porta Angelica. De wachters worden gerekruteerd in Italiaanstalig Zwitserland. Ze moeten Italiaans kennen, rooms-katholiek zijn, van onberispelijk gedrag en ongehuwd. Vaak bleef de titel van commandant, die bij voorkeur van adel en hoogopgeleid is, in de familie: zo leverde het geslacht Pfyffer von Altshofen liefst elf van de tot nu toe 35 gezagvoerders. De gardisten gaan verlengbare contracten van twee jaar aan en kunnen voor de periode van hun dienst het Vaticaanse staatsburgerschap krijgen. Kandidaten vinden is niet eenvoudig omdat hun loon bescheiden is en ze terecht komen in een kazerneregime zodat ze zich niet vrij kunnen bewegen. Ze hebben wel tal van voordelen: ze betalen geen belasting, hebben kost en inwoning, gratis medische verzorging enz.

De Zwitserse wacht werd in 1506 opgericht door **paus Julius II**, die nog bisschop van Lausanne was geweest en de Zwitsers dus kende. Op 6 mei 1527 kwam bij de **Sacco di Roma** of Plundering van Rome het merendeel van de Zwitsers om tijdens het verdedigen van Medicipaus Clemens VII. Pas twintig jaar na die catastrofe kwam op 10 april 1548, onder paus Paulus III, een nieuw regiment van 200 Zwitsers in Rome aan. Hoewel Zwitserland militaire dienst in het buitenland verbood, werd voor de pauselijke garde een uitzondering gemaakt.

paleis dat op het eind van de 16de eeuw door Domenico Fontana is gebouwd. De drie ramen rechts op de bovenste verdieping zijn altijd de privévertrekken van de paus geweest. Paus Franciscus gebruikt ze alleen om op zondag om 12.00 u de gelovigen vanuit het middelste van de ramen te zegenen.

Het Sint-Pietersplein was het allereerste plein dat in de 16de eeuw met kasseien werd geplaveid, daarom heten kasseien in het Italiaans 'sampietrini'.

De fontein links uit 1613 is van de hand van Carlo Maderno, die rechts van Carlo Fontana uit 1677. Op volle kracht spuiten zij 38.000 l water per minuut 14 m hoog.

In het midden van het Sint-Pietersplein staat een **obelisk**. Met het voetstuk erbij is hij 41 m hoog. De obelisk zelf, een monoliet van 372 ton, is 25,50 m hoog. Hij werd in 37 n.Chr. door keizer Caligula naar Rome gehaald, waarna hij werd opgesteld in diens circus. Later ging dat circus over op Nero. Het lag links van de huidige Sint-Pieter. Het is daar dat Petrus gekruisigd werd en waar aan palen gebonden christenen met pek werden ingesmeerd om het circus te verlichten. Links van de kerk, ter hoogte van de tweede doorgang, ligt in het plaveisel een vierkante steen die de precieze plaats aangeeft waar de obelisk stond alvorens hij centraal op het plein werd opgesteld. • zie ook blz. 180

Stanze van Rafaël, De school van Athene

80 Vaticaanse Musea

Aan de Viale Vaticano >

☎ € 16, met korting € 8 >

🕒 weekdagen 9.00-18.00 u (laatste toegang om 16.00 u); elke laatste zo. van de maand (tenzij kerkelijke feestdag) 9.00-14.00 u en gratis (laatste toegang om 12.30 u) > Kaart C1

De Musei Vaticani beslaan een oppervlakte van 42.000 m². Als bezoeker zul je dus een keuze moeten maken. De ingang van het museum ligt op Italiaans grondgebied in de Viale Vaticano. Vanwege de drukte geldt eenrichtingsverkeer.

Eenmaal boven ligt rechts de **Pinacothek** of schilderijencollectie. In de hal staat een replica van Michelangelo's *Piëta*. Er is werk te zien van Giotto, Fra Angelico, Filippo Lippi, Perugino,

Rafaël, Da Vinci, Giovanni Bellini, Titiaan, Caravaggio en vele anderen.

Vanuit het Atrio dei Quattro Cancelli (van de Vier Hekken) kun je links naar de **Egyptische afdeling** of rechtdoor naar de **Cortile della Pigna**, genoemd naar de reusachtige bronzen dennenappel die ooit bij het Pantheon stond en de reden waarom de hele wijk daar Pigna heet. De bol in het midden van de binnenplaats, de *Sfera con sfera* (Bol met bol), is een werk van Arnaldo Pomodoro uit 1990.

Vanhier kom je rechts in een lange gang met talrijke Romeinse beeldhouwwerken. De gang leidt naar de **Braccio Nuovo** (Nieuwe Vleugel) met onder meer het beroemde beeld van de *Augustus van Prima Porta* (de vindplaats).

Ga je echter links de trappen op, dan sta je in het Kabinet van de *Apoxyomenos*, een Romeinse kopie naar Lysippos. De atleet schraapt na geleverde inspanningen het zweet, stof en vuil van zijn huid.

De **Cortile Ottagono**, het achthoekige binnenplein van het Belvederepaleis, ligt aan de oorsprong van het museum. Hier liet paus Julius II in 1503 de **Apollo van Belvedere** opstellen, een Romeinse kopie van Leochares. In de volgende hoeknis staat het wereldberoemde beeld van **Laocoön**, de Trojaanse priester die zijn stadsgenoten bezwoer het houten paard van de Grieken (het paard van Houten) niet binnen te halen. Het beeld van Laocoön was in 1506 door Felix de Fredis ontdekt. In ruil voor

het beeld kreeg hij levenslang een jaargeld van de paus. In de derde staat een *Hermes*, een Romeinse kopie van een bronzen origineel uit de 4de eeuw v.Chr. In de laatste staan beelden van Antonio Canova, *Perseus* en *Twee vuistvechters* (Kreugas en Damoxenos).

Langs dierenzalen kom je in de Muzenzaal waar de beroemde **Torso van Belvedere** uit de 1ste eeuw v.Chr. staat, op de rots gesigneerd. In de **Sala Rotonda** staat een verguld Herculesbeeld, in de **Zaal van het Griekse Kruis** staan porfieren sarcophagen, links die van Sint-Helena, rechts die van Constantia, de dochter van Constantijn.

In het **Etruskisch museum** verdient vooral de **Mars van Todi** aandacht.

Meteen rechts van de trap in de **Sala della Biga** (van het Tweespan) staat de **Discuswerper**. Door de Galerij der kandelaren, de Galerij van de wandtapijten – die aan de linkerwand zijn afkomstig uit Brussel –, de Galerij van de geografische kaarten van de Italiaanse Mercator, Ignazio Danti, de Sobieskizaal en de Zaal van de Onbevekte Ontvangenis kom je in de **Stanze van Rafaël**, met beroemde fresco's zoals *De school van Athene*, *De bevrijding van Petrus*, *De Mis van Bolsena* enzovoort. De Stanze (kamers) waren de privévertrekken van opeenvolgende pausen, te beginnen bij Julius II, de opvolger van Alexander VI Borgia (1492-1503). Via die Borgia-appartementen, schitterend gedecoreerd door Pinturicchio, en het museum voor moderne kunst kom je uiteindelijk in de Sixtijnse kapel.

Van de Sixtijnse kapel naar de uitgang is ongeveer 20 minuten lopen. Je verlaat het museum via een fraaie trap die bestaat uit twee in elkaar gedraaide spiralen, een werk van Giuseppe Momo uit 1932. De prachtige bronzen balustrade is gemaakt door Antonio Maraini.

ETEN EN DRINKEN VATICANSTAD EN OMGEVING

19 Vice

Via Fabio Massimo 64 > **M** Ottaviano >
 ⌚ ma.-za. 7.00-22.00 u, zo. 8.00-22.00 u >
 ☎ 06 31 05 17 33 > Kaart C3 >
 🌐 www.viceitalia.it

Citroenen van de Amalfikense, amandelen uit het Siciliaanse Noto en pistachenoten uit Bronte: daarvan maken ze hier goddelijk ijs. Ook de patisserie is van niveau, en dan hebben we het nog niet gehad over het wonderlijke interieur. Alsof je in een wolk stap.

20 Pizzarium

Via della Meloria 43 > **M** Cipro >
 ⌚ ma.-za. 11.00-22.00 u, zo. 13.00-22.00 u >
 ☎ 06 39 74 54 16 >
 🗺 Kaart C1 > 🌐 www.gabrielebonci.it

Dit is Geluk in de vorm van een pizza. Rechthoekig in dit geval, want Gabriele Bonci verkoopt zijn krokante ovenwaren *al taglio*. Vriendelijk personeel knipt met de schaar een stuk af dat precies zo groot is als jij wilt. Betalen doe je per gewicht. Het piepkleine zaakje heeft geen zitplaatsen, maar voor de deur staat een bank. Daar raak je met smikkelende buurtbewoners aan de praat over Het Leven.

21 Officina Biologica €€

Borgo Angelico 28-30 > 🚶 Risorgimento-Porta Angelica > 🕒 di.-zo. 18.00-2.00 u > 📞 06 68 33 897 > Kaart C2 > 🌐 www.officinabiologica.it

Ingeklemd tussen het Vaticaan en de Engelenburcht vind je dit biologische eethuis, dat een smakelijke, seizoensgebonden keuken serveert. In een gemoedelijke sfeer en met oprecht vriendelijke bediening bovendien. De ingrediënten zijn zo veel mogelijk bio, van de *fettucine con zucchini*, *calamari* e *gamberi* tot de *filetto di manzo* met seizoensgroenten. Er is een terrasje op het voetpad.

22 Il Sorpasso €€

Via Properzio 31-33 > 🚶 Ottaviano of Risorgimento-San Pietro > 🕒 ma.-vr. 7.30-1.00 u, za. 9.00-1.00 u > 📞 06 89 02 45 54 > Kaart C3 > 🌐 www.sorpasso.info/web

Deze mooi gelegen en modern ingerichte wijnbar annex restaurant heeft lekkere pasta, *salumi* en *formaggi*, en uiteraard een uitgebreide selectie goede wijnen uit zowat alle hoeken van Italië, inclusief Sicilië en Sardinië. Vermeldenswaard is ook de sfeervolle setting, met een terras op het voetpad van de rustige Via Properzio. Tussen 18.00 en 21.00 u is dit een geliefde plek voor het aperitief en voor cocktails.

23 Beere

€€

Via Carlo Passaglia 1 >

M Cipro-Musei Vaticani >

⌚ ma.-vr. 12.00-16.00 u en 18.30-2.00 u,

za.-zo. 18.30-2.00 u > ☎ 06 39 72 11 53 >

Kaart B1 > 🌐 www.beere.it

Romeinse keuken met een twist, zo zou je de gerechten van chef Vito Rossi kunnen omschrijven. Hier houden ze van al het goede van Italië! In de keuken worden dan ook uitsluitend lokale producten gebruikt. Het aanbod ambachtelijke bieren en zeer goede wijnen is indrukwekkend en redelijk geprijsd bovendien. Rond het uur van het aperitief krijg je hapjes bij je drankje en ook na etenstijd is dit een gezellige bar.

24 Panificio Bonci

€

Via Trionfale 34-36 > M Ottaviano >

⌚ 1 sept.-30 juni: ma.-za. 7.30-22.00 u, zo. 9.30-15.00 u;

1 juli-30 aug.: ma.-za. 7.30-15.00 u en 17.00-21.00 u,

zo. 9.30-15.00 u > ☎ 06 39 73 44 57 > Kaart B1-B2 >

🌐 www.gabrielebonci.it

Signore Bonci – die met Italiaans gevoel voor overdrijving ‘de Michelangelo van de pizza’ wordt genoemd – heeft ook een warme bakkerij. Die is iets groter dan zijn eerste zaak en ook iets meer ingericht. Je vindt er dezelfde heerlijkheden als in Pizzarium, zoals pizza en *suppli*’ (gefrituurde rijstballetjes met vulling). Wat je niet vindt in Pizzarium en hier wel, is zijn knapperige brood op basis van bloem van de hoogste kwaliteit en langzaam gefermenteerd deeg.